

Hur ska vi komma tillrätta med de hemska terrordåd vi såg på TV-skärmarna för några veckor sedan? Vilka medel står oss till buds?

- (1) Maktmedel (maktgripanden, bestraffningar, hämnd, bevakning, demonstrationer osv.)?
- (2) Rättsliga, diplomatiska åtgärder (lagar, normer, förlikningar, allianser, politiska system osv.)?
- (3) Personliga uppoffringar (ge av sig själv, av det man äger, inte alltid hålla på sin rätt, lida oförskyllt, utöva barmhärtighet osv.)?

Alternativen är inte alls klara. Du får gärna precisera innehållet i dem och rangordna dem 1, 2, 3 enligt Ditt sätt att se på kampen mot ondskan i världen. Och formulera flera vägar. Finns dessa vägar också i Bibeln och hur är rangordningen där?

Är människan ond?

I slutet av sin bok *En ond man* låter Hasse Alfredsson två människosyner brytas mot varandra, en optimistisk och en pessimistisk uppfattning. Ju längre fram i resonemanget de kommer desto mer måste optimisten retirera. Vi kan ta fram några repliker:

- Det anses barnsligt och det är mycket svårt att tro det, men det är nödvändigt: Människan är god!
- Hon är djävulens mekaniska docka; ett självförstörande konstverk. God! Kyss mej.
- Jo. Åtminstone har hon anlagen. Alla barn som föds har anlag att bli goda. Men det är klart att från första sekunden tornar Ondskan upp sig kring barna för att frysa sönder den där plantan.
- Lyckas alltid!
- Ofta. Kanske oftast - men inte alltid ... Nog vet alla vad som är gott och ont - utan att fråga Jehova.
- Mycket svagt resonemang. Man vet inget! ... De flesta människor är bortom eller under frågan. Gott och ont är överkligt, löneförhöjning är verklig.

Samtalet fortsätter och optimisten hävdar att det är ^apubertetsmässigt att cyniskt förneka människans inneboende godhet. Ett sådant tänkande måste leda till den brutalaste fascism^a, en oreflekterad tillämpning av vulgär Darwinismens regel om de starkas överlevnad. Slutet blir en beaktelse till både godhet och ondska i människan:

- Vi är kanske livsfarligt smittade. Vi bär ju med oss smitta från hela vårt livs möte med ondskan ... Vi fruktar att smitta våra barn. Man bär med sig alla möjliga fördomar, onskaper och elak dumhet. Man tror att man är frisk. I vart fall vill man hålla de värsta symptomen borta.

Enligt Bibeln är människan både god och ond. Därmed blir våldet, i stort och smått, ett av människans centrala problem. Vi måste då tillsammans hitta vägar som minskar våldet, vägar som skapar fred runt omkring oss. Med risk för missförstånd tänker jag förenkla det bibliska materialet och teckna en trefilig väg mot våldet i världen: Maktens och styrkans väg, Rättens och ordningens väg, Kärlekens och självutgivandets väg.

Maktens och styrkans väg

När våldet och ondska utbreder sig ropar människor på flera poliser, på strängare straff, på maktdemonstrationer. Det gäller att visa vem som är starkast, att med maktmedel skydda och bevara, att ge igen, att hämnas. Även om förnuftet säger att våld föder våld, att onskans spiral aldrig kan bli lösningen erbjuder sig makten och styrkan som nödvändiga medel mot våld i vissa situationer.

"Bibeln tecknar en trefilig väg mot mera fred på jorden: Maktens och styrkans väg, Rättens och ordningens väg, Lidandets och utgivandets väg. Den sista delen är avgjort den mest centrala i det bibliska materialet, förkroppsligad i Jesus själv"

Gamla testamentet, dvs. 75 % av vår Bibel, har rykte om sig att vara fullt av våld och intolerans: ständiga blodsdåd, erövringen av landet Kanaan, heliga krig, strafford över andra folk osv. Det ger oss onekligen mörka bilder ur mänsklighetens historia. ^aOch jorden var full av våld^a. Så beskrivs läget inför den stora floden, Första Mosebok 6:11. Bibeln, dvs. Gamla testamentet, talar mer om ofred än om fred. Den nya översättningen till vår tids språk gör detta än tydligare.. Inget tema är så ofta behandlat och så drastiskt utmålat i Gamla testamentet som just våld. Eftersom våld ofta bekämpas med våld i Gamla testamentet - det är Maktens och styrkans väg som illustreras där - är det

nödvändigt att framhålla att Gamla testamentet aldrig glorifierar våldet. Och ytterligare två ting är värda att notera: Gamla testamentet talar öppet om våldet, t. ex. Hosea 4:1-2. Och Gamla testamentet bearbetar våldsproblematiken. Man kan se hur människor upptäcker våldet, hur de söker vägar att bemästra det. Blodshämnden är, hur underligt det än kan låta, en tidig form av våldsbekämpning: den innebar ett visst skydd för den enskilde och den begränsade vedergällningen. Det kan också sägas om regeln "öga för öga och tand för tand", 2 Mos. 21: 12 ff. Våld bekämpas med våld men på ett reglerat sätt. Och där finns också visioner av en värld utan våld och orättvisor, och de blir starkare och starkare ju längre fram i tiden vi kommer. Gud ska besöka sitt folk och upprätta sitt herravälde över hela jorden. Svärd ska smidas till plogbillar, spjut till vingårdsknivar, Mika 4: 2-4. Gud ska ge människan ett nytt hjärta, ja en del av sig själv, Jeremia 31:33-34; Hesekiel 36:26. En ny värld ska växa fram.

Maktens och styrkans väg reduceras kraftigt i ett nytestamentligt perspektiv. Men det finns där, inte bara i Uppenbarelseboken. I framtiden skall Gud krossa Satan "under era fötter med hast". Överheten "bär svärd" enligt Paulus. Jesus tog en piska av repstumpar i handen och drev ut alla som sålde och köpte i Jerusalems tempel. Det var kärleken som enligt Johannesevangeliet drev honom till detta bruk av våld, en kärlek som förtärde honom, dvs. innebar hans död. Maktens väg finns alltså kvar men den stora uppgörelsen hör framtiden till.

Rättens och ordningens väg

Detta är på ett sätt förnuftets väg till freden. För att vi ska kunna leva tillsammans krävs vissa ordningar och regler. Man ropar nu efter flera normer i skolan, samhället regleras mer och mer. Genom lagar och ordningar ska lusten till våld dämpas, ofredens gärningar hållas under kontroll. Diplomatin sätts i första hand i kampen mot terrorismen. Att Gamla testamentet med dess många lagar ger exempel på denna väg behöver väl knappast exemplifieras. Från Nya testamentet kan vi citera ett känt ställe: "Gud är inte oordningens Gud utan fridens".

Huvudstället i Bibeln för denna välbekanta väg måste bli Första Mosebok 2:15. Människan har uppdraget att förvalta Guds skapelse vilket i sig innesluter en gemensam uppgift att forma ett samhälle där fred och rättvisa råder. I ett bibliskt perspektiv är rättens och ordningens väg en helt nödvändig del av vägen mot fred. Och här kan alla människor förenas, kristna och icke kristna. Och motiveringen blir i stort densamma för alla: att forma ett mänskligt liv tillsammans.

Kärlekens och självutgivandets väg

Ju längre fram i Bibeln vi kommer desto bredare blir denna fil. Att ge i stället för att ge igen, att löna ont med gott, att vända andra sidan till, att ta på sig lidande i andras ställe, att älska fienden, ja, att möta våld med icke-våld och goda gärningar, det utmärker denna huvudled på fredens väg enligt Bibelns sätt att se.

Denna annorlunda attityd till våldet växer fram inom den fromhet vi möter i Psaltarens psalmer, till exempel Psalm 37 eller Psalm 7 I Gamla testamentet ser vi den tydligast i sångerna om Herrens lidande tjänare, Jes. 40-53, inte minst Jes 53 som de två unga människorna i filmatiseringen av Hasse Alfredssons *En ond man* läser till sist.

Självutgivandets väg, ödmjukhetens och lidandets väg, dominerar i det nytestamentliga materialet. Det gäller i första hand centralgestalten i de nytestamentliga skrifterna. Jesus går den fredens väg som tecknas i Jes. 53: att gå in under lidande, att ge av sig själv, att ge sitt liv, till förmån för andra, själv helt oskyldig. Som tjänare tvättade han sina lärjungars fötter, dvs. gjorde människor rena för en ny gemenskap med Gud och med varandra. Freden proklamerades under julnatten i änglasången därför att den fanns där som en ny möjlighet i det nyfödda barnet i krubban. Kristus är världens fred. I flera avseenden är denna utsaga den viktigaste som sägs om freden i Nya testamentet. Kristus har för alltid format den väg mot fred som tecknas i Bibeln och Kristus är och förblir en källa och en kraft för alla som arbetar för fred.

Lidandets och givandets väg, ja, den utmärker inte bara Jesus utan också hans efterföljare. De fredsarbetare som Jesus prisar salig i början av bergspredikan vandrar på kärlekens och självutgivandets väg: ödmjuka, barmhärtiga, förföljda. Och sedan följer bl. a. orden: Ni har hört att det blev sagt: Öga för öga och tand för tand. Men jag säger er: värj er inte mot det onda. Nej, om någon slår dig på högra kinden, så vänd också den andra mot honom. Om någon vill processa med dig för att få din skjorta, så ge honom din mantel med. Om någon vill tvinga dig att följa med en mil i hans tjänst, så gå två mil med honom. Ge åt den som ber dig, och vänd inte ryggen åt den som vill låna av dig. Ni har hört att det blev sagt: Du skall älska din nästa och hata din fiende. Men jag säger er: älska era fiender och be för dem som förföljer er; då blir ni er himmelske faders söner.

Om man vill se hur denna väg, som ju inte verkar särskilt förnuftig, rekommenderas för kristna i Nya testamentet kan man läsa Första Petrusbrevet. Kristus är det stora föredömet. Han inte bara led till förmån för andra, han led för att människor skall leva för rättfärdigheten. Han har lämnat

ett ^askrivprov^a, på grekiska *hypogrammaos*, efter sig. Ordet används om streckade bokstäver som barn ska fylla i eller om något som läraren har skrivit för att eleven ska kopiera det. Ordet kan också beteckna en skiss som någon gör för att sedan fullfölja den och måla färdigt. Med Kristus följer alltså ett streckmönster, ett skrivprov, en tecknad skiss som hans efterföljare har att fylla i genom sitt eget liv, att förkroppsliga Kristus i sin omgivning.

Kärlekens och självgivandets väg är inte förnuftets väg. Det är snarare undrens väg. Den kräver tålmod och ödmjukhet. Och inte minst full vila i Gud, möjliggjord genom föreningen med Jesus Kristus. Först som en del av Guds bygge på jorden, där hörnstenen är Jesus Kristus, blir denna väg fullt farbar. Vill någon ha det unika i Bibelns väg mot fred så finns det att söka i denna fil.

Den stora svårigheten

Det är inte svårt att förankra vår trefaldiga väg i det bibliska materialet. Och det är inte svårt att hävda att lidandets och givandets väg är den viktigaste. Men hur ska vi nu använda dessa tre filer? Här hopar sig frågorna. Makten, rätten och kärleken, vilken rättmätig plats har de i en människas liv? I relationer mellan människor? I förhållandet mellan stater och religioner? I kampen mot ondskans gärningar på alla nivåer? Jag tänker här mest på den självgivande kärleken, den som ger, kanske med livet som insats. Finns det en kärlek som hämnas? Tage Danielsson sjunger om en sådan i *Animalen*:

Och förberedes jordens rämnande
då blir all denna kärlek hämnande ...
Och de som förgöra, och de som förtrampa,
och de som förstöra vår jord, och de som bereda dess mord
med ännu en vansinnig vätebombssmäll
de utmanar kärleken själv på duell ...
Förstörelsens fästen är kraftigt bemannade.
Det är dags för de snälla att bli fly förbannade.
Du har kärlek. Du har styrkan.
Det är säkert som amen i kyrkan.

Försök till summering

Människan är både Guds och djävulens avbild, både god och ond. Hon har en inneboende benägenhet att bruka våld, en lusta att hävda sig själv på andras bekostnad. Därför blir våldet ett

av människans centrala problem.

Bibeln tecknar en trefilig väg mot mera fred på jorden: Maktens och styrkans väg, Rättens och ordningens väg, Lidandets och utgivandets väg. Den sista delen är avgjord den mest centrala i det bibliska materialet, förkroppsligad i Jesus själv.

Den mest markanta inbäddningen av ordet frid/fred i Nya testamentet finns i ordkombinationen "nåd och frid" eller "nåden och freden". Med Jesus kom både nåden och freden. Han är inte bara ett föredöme, han är framför allt källan och motiveringen för kristna som kämpar mot onskan. Fredsarbetarna i Jesu bergspredikan kan tas som en illustration till det nu sagda. Det mest egenartade hos dem är föreningen av svaghet och styrka, av passivitet och aktivitet. Här möter vi de enfaldiga fredsarbetarna, de som i sin trygga bundenhet till Gud kan göra det som är gott, kan kämpa för fred i sin omgivning och bära lidande för rättfärdighetens sak, dvs. för sin inblandning i Guds fredsarbete på jorden.

Bibeln presenterar för oss flera vägar i kampen mot det onda. Och alla måste enligt min mening brukas. Men vi måste i ärlighetens namn säga att de fredsarbetare som Jesus gratulerar och prisar saliga i början av bergspredikan är de som går på kärlekens och självutgivandets väg.